

Neposredna uporaba splošno veljavnih načel mednarodnega prava v pravnem redu Republike Slovenije

UDK: 341(497.4)

Anton Olaj
anton.olaj@gmail.com

IZVLEČEK

Inkorporirana neposredno izvršljiva splošno veljavna načela mednarodnega prava se v pravnem redu Republike Slovenije uporabljajo neposredno. Obstaja problem odsotnosti sistemske ureditve evidence uveljavljenih tovrstnih pravnih norm in zato težavnost njihovega prepoznavanja. Zadrega je večja, ker tudi ni na voljo relevantne strokovno prevedene judikature mednarodnih tribunalov, z izjemo sodb Sodišča Evropske unije. Čeprav splošno veljavna načela mednarodnega prava veljajo v slovenskem pravnem redu *per se*, ni popolnoma jasno, kako naj se odzovejo upravni organi v situacijah, ko so pravice in obveznosti pravnih subjektov hkrati urejene z zakonom in uveljavljenim običajnim mednarodnim pravom, vendar so nasprotujoče.

Ključne besede: splošno veljavna načela mednarodnega prava, običajna pravila občega mednarodnega prava, Ustava RS

JEL: K33

1 Uvod

Ustavna ureditev Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) opredeljuje razmerje med mednarodnim pravom in notranjim pravom v 8. členu Ustave RS (v nadaljevanju Ustave), ki določa: »Zakoni in drugi predpisi morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z mednarodnimi pogodbami, ki obvezujejo Slovenijo. Ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno.« Mednarodno pravo torej vstopa v slovenski pravni red v obliki mednarodnih pogodb ter v obliki splošno veljavnih načel mednarodnega prava. Omeniti velja, da v notranji pravni red Slovenije vstopa kot tuje pravo *sui generis* tudi evropsko pravo, vendar ne v okviru 8. člena Ustave, ampak po določbi tretjega odstavka 3/a. člena Ustave, česar pa v pričujočem prispevku ne bomo raziskovali.

Obstajajo različna mnenja pravnih strokovnjakov, kaj bi morali razumeti pod besedno zvezo »splošna veljavna načela mednarodnega prava«, katero

v strokovni literaturi zasledimo tudi kot izraz »običajna pravila občega mednarodnega prava« (angl. *customary rules of general international law*).¹ Ker ni cilj pričujočega prispevka poglobljena obravnava tega vprašanja, služi kot pravni okvir vsebinskega razumevanja tega termina odločba Ustavnega sodišča (v nadaljevanju US) RS, ki se je opredelilo do tega vprašanja in zapisalo, da ta pojem zajema predvsem mednarodne običaje kot dokaz obče prakse, sprejete kot pravo in splošna pravna načela, ki jih priznavajo civilizirani narodi in sta kot vira mednarodnega prava naštetata v Statutu Meddržavnega sodišča v točkah b) in c) prvega odstavka 38. člena (US, U-I-266/04-105). Običajno pravo tvori pomemben del mednarodnega prava, vendar zaradi svoje nezapisane oblike zahteva dokazovanje narave in motivov dejanja (Zemanek & Hartley, 1998, str. 149). Fitzmaurice navaja, da lahko sicer pride tudi do njihove kodifikacije v mednarodnih pogodbah oz. zapisov v različnih mednarodnopravnih dokumentih (Sancin, 2009, str. 51). Sestoji se iz objektivnega in subjektivnega elementa. Dokaz obče prakse je objektivni element, subjektivni pa *opinio juris sive necessitati*, tj. pravna zavest, ki pomeni, da države ravnajo na določeni način zato, ker se zavedajo, da je tako ravnanje za njih obvezno po pravilih mednarodnega prava. Oba pogoja morata biti izpolnjena kumulativno, navaja Schwarzenberger (Thirlway, 1972, str. 46). Splošna pravna načela, ki jih priznavajo civilizirani narodi, pa se lahko razumejo kot največji skupni imenovalac temeljnih načel, zgodovinsko izoblikovanih v okviru notranjih pravnih ureditev (Pogačnik, 1999b, str. 470), npr. načelo zakonitosti, načelo prepovedi retroaktivnosti, načelo *res iudicata*, litispendenca, načelo nedopustnosti neupravičene obogatitve, načelo *lex specialis derogat legi generalis* (Škrk, 2007, str. 282-283), načelo *actor sequitur forum rei* (US U-I-245/00). Türk temu dodaja še načeli, da nihče ne more prenesti na drugega več pravic, kot jih ima sam, in načelo *bona fides* (2007, str. 59). V delih teoretikov Bartoša, Guggenheima, Andrassyja, Shawa in Pelleta pa se najdejo še naslednja: načelo prepovedi zlorabe prava; načelo prepovedi neupravičenega obogatitve; načelo prepovedi okoriščenja iz lastne napake; načelo zastaranja; načelo obveznosti povrnitve škode, tako neposredne kot tudi posredne; načelo *nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet*; načelo *estoppel*; načelo pravice do izločitve sodnika, načelo enakosti strank, pravila o dokazih, načelo *audiatur et altera pars*, načelo *res iudicata*, načelo *nemo iudex in sua causa* (Vukas, 1992, str. 259).

V besedilu članka se večkrat navajata izraza »mednarodno običajno pravo« ali »običajna pravila občega mednarodnega prava«. V bistvu gre le za skrajšani zapis besedne zveze »mednarodni običaji kot dokaz obče prakse sprejete kot pravo« iz 38. člena Statuta Meddržavnega sodišča. Pri tem je v tem članku to besedno zvezo razumeti v kontekstu izraza »splošno veljavna načela mednarodnega prava« iz 8. člena Ustave, katere sestavni del je tudi običajno mednarodno pravo. In obratno. Ko se v članku navaja izraz splošna veljavna načela mednarodnega prava iz 8. člena Ustave, se s tem misli tako na mednarodno običajno pravo, kakor tudi na splošna pravna načela, ki jih

¹ Več o tem Škrk, 2012, str. 1104–1106.

priznavajo civilizirani narodi, določeni v alineji b) in c) prvega odstavka 38. člena Statuta Meddržavnega sodišča.

Inkorporirano mednarodno pravo se uporablja v slovenskem notranjem pravu neposredno ali pa posredno s predhodno transformacijo ali inkorporacijo v nacionalno zakonodajo. Neposredna uporabnost (angl. *direct applicability*) splošno veljavnih načel mednarodnega prava bo v nadaljevanju članka predmet proučevanja, zato se do posredne uporabe mednarodnih norm ne bomo podrobneje opredeljevali.

Bralca naj ne zavede, da v prispevku večkrat predstavljamo konkretne navedbe, ki zadevajo mednarodne pogodbe (angl. *treaty*) in bi zato mogoče naslov tega članka ali posameznih poglavij bil neustrezen. Razlog temu je, da je doktrina bogatejša pri proučevanju problematike neposredne uporabnosti in neposredne izvršljivosti (angl. *self-executing*) norm mednarodnega prava na področju mednarodnih pogodb. Ker v mednarodnem pravu ni hierarhije mednarodnih pravnih virov² in imajo mednarodne pogodbe kot vir mednarodnega prava teoretično enako pomembnost kot običajna pravila občega mednarodnega prava in obča pravna načela, bi lahko sklepali, da določene ugotovitve na področju mednarodnih pogodb *mutatis mutandis* lahko veljajo *idem quod* tudi za splošno veljavna načela mednarodnega prava.

2 Opredelitev problema

Norme mednarodnega prava učinkujejo v notranjem pravu samo, kadar je država to določila (Türk, 2007, str. 71). Obstajajo sicer izjeme, imenovane *ius cogens*. Pri tovrstnih imperativnih mednarodnih pravilih ni treba, da bi država sploh sodelovala pri njihovem nastajanju, ampak postane zavezan subjekt tem normam mednarodnega prava v trenutku, ko postane mednarodnopravni subjekt (Platiše, 2005, str. 185). Države se sicer precej razlikujejo glede na postopke, po katerih na svojem ozemlju dajejo veljavo mednarodnem pravu. Večina med njimi sprejema doktrino, da je mednarodno pravo del notranjega pravnega reda. Kljub različnim postopkom v notranjih pravnih redih držav, mednarodno pravo s svojimi zahtevami vendarle učinkuje na njihovem območju (Jennings & Watts, 1997, str. 53).

Glede učinkovanja mednarodnega prava v pravnem redu RS v segmentu splošno veljavnih načel mednarodnega prava, jim slovenska Ustava ne določa izrecno neposredne uporabnosti, medtem ko to naredi v primeru ratificiranih in objavljenih mednarodnih pogodb (Pogačnik, 1999b, str. 472). Ob gramatikalnem razumevanju 8. člena Ustave se zato neukemu bralcu nakazuje dvom, ali se splošno veljavna načela mednarodnega prava sploh smejo uporabljati neposredno v pravnem redu RS. Glede tega vprašanja že obstaja judikatura, ki utemeljuje njihovo neposredno uporabnost. Obstajajo pa še odprta vprašanja predvsem glede prepoznave oz. ugotovitve obstoja tovrstnih norm in njih neposredne uporabe v odločbah upravnih organov.

2 Več o tem Škrk, 1985, str. 149–150, in Villinger, 1997, str. 58.

3 Pravna akulturacija mednarodnega prava v pravnem redu Republike Slovenije

Prevzemanje mednarodnega prava v slovenski pravni red poteka na tri načine. Prvi način je zakonska *ad hoc* inkorporacija (angl. *statutory ad hoc incorporation*). Gre v bistvu za transformacijo mednarodnega prava z aktom zakonodajalca in s tem za posredno uporabo mednarodnega prava, pri tem pa norma mednarodnega prava tudi izgubi naravo mednarodne norme in postane notranjepravna norma. Transformacija mednarodnopravnih norm je npr. značilna za pravna pravila iz področja kazenskega prava zaradi kazenskopravnega načela *nullum crimen nulla poena sine lege praevia*.

Drugi način prevzemanja mednarodnega prava je avtomatična *ad hoc* inkorporacija (angl. *automatic ad hoc incorporation*). Po tem pristopu se mednarodna pravila začnejo uporabljati v notranjem pravnem sistemu samo, če zakonodajni organ sprejme poseben izvedbeni zakon, in sicer brez reformulacije teh pravil (Hofmann, 2008, str. 93). V slovenski pravni ureditvi to konkretno pomeni prevzem mednarodnih pogodb z zakonom o ratifikaciji ali uredbo vlade o ratifikaciji mednarodne pogodbe. S tem aktom mednarodna norma ne izgubi svoje pravne narave in ostane norma mednarodnega prava, saj se ne posega v njeno vsebino.

Tretji način pravne akulturacije mednarodnega prava, ki je relevanten za potrebe pričujočega prispevka, je avtomatska adopcija (angl. *automatic standing incorporation*), kar velja za vstop splošno veljavnih načel mednarodnega prava v pravni red RS, ki so kot takšna sama po sebi, *per se*, vir notranjega prava. Ustava v 8. členu določa, da morajo biti zakoni in drugi predpisi v slovenskem pravnem redu v skladu splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava. S tem se deklarira presumpcija njihove inkorporiranosti v slovenski pravni red brez notranje pravne ratifikacijskega akta, kot to velja za mednarodne pogodbe (Weingerl, 2002, str. 355). To pomeni, da morajo državni organi in posamezniki *ipso facto* in brez kakršnega koli ravnanja spoštovati v mednarodni skupnosti uveljavljena pravila mednarodnega običajnega prava, navaja Cassese (Škrk, 2007, str. 279). Tovrstna mednarodna norma ne izgubi svoje pravne narave in ostane norma mednarodnega prava, saj se ne posega v njeno vsebino.

4 Prepoznavanje vsebine splošno veljavnih načel mednarodnega prava

Pred uporabo uveljavljenih pravil mednarodnega običajnega prava jih je treba prej prepoznati. Edini preverljivi način meritorno ugotovljenega obstoja in vsebine običajnopravnega pravila pred uporabo, navaja Kreča, je primerna razsodba mednarodnega sodišča. Teoretično v takem primeru ne bi šlo za transformacijo običajnopravnega pravila, ampak le za ugotovitev sodišča o obstoju običajnega pravila (Kreča, 2006, str. 23). Graselli navaja, da poleg sodišč tudi upravni organi v Sloveniji sami ugotavljajo vsebino mednarodnega

prava, ki ga neposredno uporabljajo. Pri tem konkretno za sodišča navaja, da upoštevajo vire iz 38. člena³ Statuta Meddržavnega sodišča vključno s sodnimi odločbami in stališči priznanih mednarodnopravnih strokovnjakov (Šturm, 2002, str. 143).

Poudariti velja, da sodišča in pravni strokovnjaki ne ustvarjajo mednarodnih norm, ampak le ugotavljajo njihov obstoj in jih tolmačijo. Judikatura in doktrina sta torej le pomožna pravna vira, ki pomagata izkristalizirati smisel in pomen treh glavnih formalnih pravnih virov, tj. mednarodnih pogodb, mednarodnih običajev in občin pravnih načel.

Ob pregledu slovenskih spletnih strani ponudnikov elektronskih pravnih vsebin Pravno informacijski sistem RS, Register predpisov Slovenije, TAX-FIN-LEX in IUS INFO lahko opazimo, da na njih ni sistematično zbranih vsebin vseh veljavnih norm s področja mednarodnega prava, ampak so le tiste, ki so bile z aktom ratifikacije objavljane v uradnem listu. Zadovoljivo sistematično je urejeno področje mednarodnih pogodb, ne pa področje splošno veljavnih načel mednarodnega prava, pa čeprav izjemoma obstajajo tudi v zapisani obliki. Z uveljavljenimi normami občega mednarodnega prava se je mogoče seznaniti le toliko, kolikor se te vsebine najdejo v odločitvah US, ki so objavljene v uradnem listu. Vendar v uradnem listu na primer ni mogoče najti Dunajske konvencije o pogodbenem pravu med državami in mednarodnimi organizacijami in mednarodnimi organizacijami med seboj iz leta 1986, čeprav je znano, da se v njej nahajajo kodificirane norme običajnega občega mednarodnega prava, ki veljajo v pravnem redu RS *per se*. Enako velja za Splošno deklaracijo človekovih pravic iz leta 1948.

Ker gre pri splošno veljavnih načelih mednarodnega prava predvsem za nepisane pravne vire, jih bo uporabnik prava našel zapisane in tolmačene v primernih sodbah mednarodnih tribunalov.⁴ Pomaga si lahko tudi z judikaturou US, v katerih je dotedaj US že zavrnilo ali prepoznalo nepisane norme mednarodnega običajnega prava in jih komentiralo.⁵ V pomoč je lahko tudi strokovna literatura s področja običajnega mednarodnega prava, v kateri priznani mednarodnopravni strokovnjaki obravnavajo konkretne tovrstne zadeve. V angleškem jeziku so na določenih spletnih straneh javno dostopne tudi nekatere pravne vsebine, ki so lahko v pomoč pri prepoznavanju občega običajnega mednarodnega prava. Npr.: Juridical Yearbook na spletni strani <http://www.un.org/law/UNJuridicalYearbook/index.htm>; League of Nations

3 Statut Meddržavnega sodišča, 38. člen: Sodišče, katerega naloga je odločati v skladu z mednarodnim pravom v sporih, ki se mu predložijo, naj uporablja: a) meddržavne dogovore, bodisi splošne bodisi posebne, s katerimi so postavljena pravila, ki jih države v sporu izrečno pripoznavajo; b) mednarodni običaj kot dokaz obče prakse, ki je sprejeta kot pravo; c) obča pravna načela, ki jih pripoznavajo civilizirani narodi; d) sodne odločbe, s pridržkom določbe 59. člena, in nauk najbolj kvalificiranih pravnih strokovnjakov različnih narodov, kot pomožno sredstvo za ugotavljanje pravnih pravil. Ta določba ne omejuje pravice sodišča, da odloča o zadevi *ex aequo et bono*, če se pravne stranke o tem sporazumejo.

4 Npr. judikati Permanent Court of International Justice, International Court of Justice, International Criminal Court, Permanent Court of Arbitration, Dispute Settlement Body, International Tribunal for the Law of the Sea.

5 Npr. v judikatih US U-I-90/91, US Up-97/02, US Up-114/05.

Treaty Series na spletni strani <http://www.worldlii.org/int/other/LNTSer/>;
United Nations Treaty Series na spletni strani <http://treaties.un.org/>;
Repertoire of the practice of the United Nations with regard to questions of international law na spletni strani <http://www.un.org/en/sc/repertoire/>;
Reports of International Arbitral Awards na spletni strani <http://untreaty.un.org/cod/riaa/index.html>.

Obstaja pa dodatna ovira. V Sloveniji ni poskrbljeno za natančne pravne prevode relevantnih odločitev mednarodnih sodnih in arbitražnih tribunalov, z izjemo sodb Sodišča Evropske unije⁶, niti ni poskrbljeno, da bi bile tovrstne odločitve zbrane na enem mestu. V Združenih državah Amerike je *American Law Institute* izdal zbirko evidentiranih načel z imenom *The Restatement of the Law*, s pomočjo katere se uporabniki prava lahko seznanijo z uveljavljenimi običajnimi pravili občega mednarodnega prava. Takšna zbirka, posebno še če bi bila natančno prevedena, bi lahko bila primeren pripomoček sodnikom in pravnikom v Sloveniji.

Poudariti je, da je prepoznana vsebina običajne norme mednarodnega prava le prvi korak k njeni uporabi. Da bi lahko učinkovala med pravnimi subjekti, mora biti tudi ne le neposredno uporabna (angl. *direct applicability*), ampak tudi neposredno izvršljiva (angl. *self-executing*).

5 Razumevanje besedne zveze »neposredna uporaba norm mednarodnega prava«

Obstaja različno razumevanje pojmov, ki so povezani s predmetom raziskovanja. V tuji literaturi je zaslediti, da se besedna zveza notranjepravna uporabnost (angl. *domestic applicability*) enači z zvezo »notranjepravna neposredna uporabnost« (angl. *domestic direct applicability*), uporablja pa se tudi za označevanja neposredno izvršljivih (angl. *self-executing*) norm (Iwasawa, 1998, str. 46; Conforti & Francioni, 1997, str. 237). Podobno razlikovanja navaja Schermers, kjer se izraz neposredno uporabne norme (angl. *directly applicable*) uporablja kot sinonim za neposredno učinkovite norme (angl. *directly effective*) in za neposredno izvršljive norme (angl. *self-executing*) (Müllerson, 2000, str. 195).

Kako torej naj razumemo slovensko ustavno določbo v 8. členu, da je mednarodna norma neposredno uporabna (angl. *direct applicability*), glede na raznolikost uporabljanja te besedne zveze v doktrini?

US RS je v judikatu iz leta 1997 zapisalo, da so neposredno uporabne pravne norme tiste, ki urejajo pravice in obveznosti subjektov notranjega prava in jih lahko npr. sodišče neposredno uporabi (US Rm-1/97). Temu je sledilo tudi VS RS, ki je v judikatu iz leta 1998 zapisalo, da neposredna uporaba mednarodnih pogodb pomeni, »da se lahko sodišča ob uporabi njihovih določb neposredno

⁶ Vlade RS je 22. marca 2007 sprejela sklep št. 02500-1/2007/9 o vzpostavitvi projekta »Prevajanje in redakcija sodb Sodišča Evropskih skupnosti in Sodišča prve stopnje«. Vlada je za njegovo izvedbo zadolžila Službo Vlade Republike Slovenije za zakonodajo.

sklicujejo nanje kot na določila domačih zakonov in, kar je še pomembnejše, uporabijo jih, ne da bi bile pretočene v domačo zakonodajo. To pomeni, da so del notranjega prava, pri čemer imajo celo prednost pred zakoni« (VS II Ips 55/98).

Izraz neposredna uporabnost norm je v slovenskih judikatih torej razumljen kot oznaka za pravila, ki so zaradi svoje natančnosti opredeljevanja pravic in obveznosti subjektov neposredno izvršljiva (angl. *self-executing*). Pri tem se seveda takoj postavlja vprašanje, ali tista splošno veljavna načela mednarodnega prava, ki niso formulirana dovolj natančno, torej niso neposredno uporabna?

Pogačnik pojasnjuje, da je besedno zvezo iz 8. člena Ustave »uporabljajo neposredno« razumeti predvsem kot adopcijo mednarodne pogodbe v pravni red RS v smislu vzpostavitve njihove notranjepravne veljavnosti, ne pa avtomatično tudi v pomenu njihove neposredne izvršljivosti (1999b, str. 481). Torej, pomensko natančneje definira pomen izraza neposredna uporabnost in neposredna izvršljivost. Pogačnik še misli, da glede na samo naravo običajnih norm občega mednarodnega prava ob obstoju modela ustavne adopcije njegove vsebine načelno ni ovir za neposredno izvršljivost, če je le zadevna norma vsebinsko dovolj specificirana (Grad et al., 2002, str. 322). Temu se pridružuje tudi Ilešič, ki pravi, da vsaka neposredno uporabna določba nima tudi neposrednega učinka in nadaljuje, da ima nasprotno lahko neposredni učinek samo določba, ki je neposredno uporabna (1997, str. 1326). Tudi sicer, obstaja spoznanje, da so nekatere norme običajnega mednarodnega prava neposredno uporabne in nekatere ne, ter da so nekatere neposredno uporabne norme hkrati tudi neposredno izvršljive in nekatere ne (Sik et al., 1994, str. 159).

Izhajajoč iz judikatov in pojasnil doktrine je lahko zaključiti, da je besedno zvezo »neposredna uporabnost« razumeti širše, kot nadpomenko (*hipernim*), ki zajema tako neposredno izvršljive mednarodne norme, kot tudi tiste, ki niso dovolj natančne, da bi lahko bile neposredno izvršljive in služijo kot pravni vir oblastem pri oblikovanju pravnih aktov.

6 Razumevanje izraza »neposredna izvršljivost norm mednarodnega prava«

Izraz »neposredna izvršljivost« (angl. *self-executing*) izvira iz ameriškega prava, uporablja pa se za opis pogodbenih določb, ki se neposredno uporabljajo pred sodiščem. Neposredna izvršljivost se v enakem pomenu razume tudi v drugih pravnih sistemih, navaja Leary-eva in nadaljuje, da je kljub temu v različnih pravnih sistemih dejanski pomen neposredno izvršljivih norm zelo različen (1982, str. 70).

V literaturi je zaslediti, da se izraz »neposredna uporabnost« (angl. *direct applicability*) predstavlja v angleškem jeziku tudi kot »neposredna izvršljivost«

(angl. *self executing*), v nemškem jeziku v »unmittelbare Anwendbarkeit«, v francoskem jeziku pa »direct effect« ali tudi »applicabilité directe« (Verhellen, 1996, str. 168). Alen in Pas menita, da ni splošno sprejete opredelitve v pravu ali sodni praksi glede besedne zveze »neposredna izvršljivost«. Poleg tega je njen pomen odvisen od ustavnega prava vsakega pravnega sistema (Ibidem, str. 165). Tudi Rudolf misli, da ne obstaja uveljavljena pravna definicija »neposredno izvršljive« norme, ker je ta izraz iznajdba pravnikov, profesorjev. Gre za materijo notranjega prava posamezne države, katere norme so neposredno izvršljive (Tunkin & Rüdiger, 1988, str. 47–48), zato se dogaja, da je posamezno pravilo, ki temelji na mednarodni pogodbi ali izvira iz mednarodnega običaja, »neposredno izvršljivo« v notranjem pravu neke države, v drugi državi pa nima tega svojstva. Kot primer navaja Rudolf 6. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah, ki je v Nemčiji »neposredno izvršljiva« norma, v Avstriji ne in je potrebna normodajna intervencija države, da se to normo lahko uporabi (Ibidem, str. 42). Sodišča različnih držav uporabljajo različne kriterije (ali enake kriterije na različen način) pri ugotavljanju, katero določilo norme je »neposredno izvršljivo«, razmišlja Learyeva podobno in nadaljuje, da je rezultat tega, da se nekatere določila norme uporabljajo neposredno pred sodišči neke države, pred sodišči druge države pa se ne (1982, str. 71). Torej, gre za odvisnost od pravnega sistema posamične države, kako vidi posamezno normo, pravi Tunkin (Tunkin & Rüdiger, 1988, str. 46–47). Mazzeschi pa ima pomisleke, da je problem »neposredne izvršljivosti« le materija notranjega prava, ampak pravi, da gre za mešano problematiko, ki zadeva mednarodno pravo in ustavno pravo. Mednarodno pravo vsebuje nekaj splošnih spoznanj o obstoju »neposredno izvršljivih« pravil. Po drugi strani pa, ker to vprašanje zadeva tudi pristojne organe države oz. proceduro uvajanja teh mednarodnih norm, pa je to tudi materija ustavnega prava države (Randelzhofer & Tomuschat, 1999, str. 207).

Kakšne lastnosti torej mora imeti mednarodna norma, da je lahko neposredno izvršljiva?

Müllerson navaja, da so neposredno izvršljive norme mednarodnega prava tista pravna pravila, ki imajo značilnost, da jih načeloma subjekti posamezne države lahko uporabljajo pred domačimi sodišči v državah, kjer je mednarodno pravo (bodisi iz mednarodnih pogodb, bodisi iz običajnih mednarodnih pravil ali oboje) neposredno uporabno (2000, str. 194–195). Norme, ki so preveč ohlapne in neprecizne, seveda ne morejo biti neposredno izvršljive (Sik et al., 1994, str. 159). Med te pa ne sodijo le tiste, ki urejajo pravice posameznikov, meni Ergec, ampak tudi tiste, za katere sodišče oceni, da imajo legalno moč upravnega akta (Verhellen, 1996, str. 172). Primer tega so take npr. določbe mednarodne pogodbe, ki urejajo ekstradicijo, navajata Jacobs in Roberts (Ibidem).

V doktrini je zaslediti mnenje, da naj bi pri ugotavljanju obstoja neposredno izvršljive norme v mednarodni pogodbi razčistili dve vprašanji. Mogoče je razlikovati dva kriterija, pravita Andre in Wouter, in sicer objektivni in subjektivni

kriterij. Oba morata biti podana skupaj, torej kumulativno. Subjektivni kriterij je treba iskati v namenu in zasledovanih ciljnih skleniteljev mednarodne pogodbe. Če pogodbene stranke izrazita strinjanje in deklarirata, da so pogodbeno zapisane obligacije neposredno izvršljive, potem je te norme v izhodišču šteti kot možno takšne. Vendar pa večinoma pogodbene stranke ne izrazita tovrstne volje tako jasno, posebno še, če gre za multilateralne mednarodne pogodbe. Drugi, objektivni kriterij pa pomeni, da mora biti besedilo določil mednarodne pogodbe dovolj jasno in natančno, tako da je lahko neposredno uporaben na sodišču (Alan & Pas, 1996, str. 170–171). Conforti objektivnemu testu dodaja kriterij, da v tekstu pogodbe ni zaslediti predhodne zahteve, da se norma zakonsko konkretizira (Conforti & Francioni, 1997, str. 85). Alan in Pas menita, da je objektivni kriterij odločilen (1996, str. 172).

Podobno glede neposredne izvršljivosti navaja tudi Iwasawa. Meni, da je potrebno predhodno ugotoviti: prvič, ali sta/so pogodbene stranke mednarodne pogodbe same izključile neposredno uporabnost določb pogodbe v celoti. Če je v pogodbi najti takšno določilo, je neposredno uporabnost norm treba zavrniti. Torej, neposredna uporabnost se povezuje s pogodbeno voljo strank. Drugič, če neposredna uporabnost pogodbe ni izključena, se šele pristopi k ugotavljanju posameznih norm, ali so le-te dovolj precizne. Pri običajnem mednarodnem pravu pride torej v poštev pri ugotavljanju neposredne izvršljivosti le-ta, drugi korak (1998, str. 153–154). Podobno razmišlja Perenič, ki pravi, da še preden pride do uporabe mednarodnega prava v notranjem pravu RS, mora pristojni organ razjasniti, ali mora v konkretnem razmerju določen mednarodni akt sploh uporabiti. Za odgovor na to vprašanje mora najprej ugotoviti, ali sploh gre za pravno zavezujoč akt. Ko to ni več sporno, se mora ugotoviti, koga zavezuje. Marsikateri mednarodni pravni akti urejajo samo razmerja med državami pogodbenicami, vse več pa je takih, ki veljajo tudi za posameznike, kot je na primer Evropska konvencija o človekovih pravicah. Pri tem je pomembna tudi ugotovitev, ali je mednarodni pravni akt povsem splošen ali pa je dovolj konkreten, da ga je mogoče uporabiti neposredno, brez dodatnih predpisov v notranjem pravu. Kot tretje vprašanje, ki si ga morajo pristojni organi razčistiti pri uporabi mednarodnega akta v notranjem pravu pa je, ali je ta pravilno umeščen (inkorporiran) v notranji pravni sistem (1996, str. 9).

Navedeni pogoji doktrine v mednarodnem pravu, ki zadevajo »neposredno izvršljivost norm« (angl. *self executing*) mednarodnega prava, so podobni in primerljivi z obstoječo judikaturjo Evropske unije, ki sicer direktno ne zadevajo mednarodnega prava, ampak področje evropskega prava, kot prava *sui generis*. Gre za vprašanja neposrednega učinkovanja (angl. *direct effect*) evropskega prava. Evropska unija uveljavlja nov pravni red mednarodnega prava, v dobrobit katerega so države članice prenesle del svojih suverenih pravic, in ta pravni red ne potrebuje nobene zakonodajne intervencije (Škrk, 2005, str. 7), je leta 1963 razsodilo Sodišče Evropske unije v primeru »*Van Gend & Loos*« (SEU Case 26/62), in s tem utemeljilo doktrino neposrednega učinka. To pa

pomeni, če neka pravna odredba neposredno učinkuje, imajo posamezniki pravico, ki jo morajo nacionalna sodišča ščititi (Hartley, 1998, str. 177). Winter navaja, da se s pojmom »neposredni učinek« norme označuje možnost, da se posameznik neposredno sklicuje na takšno normo v postopkih, ki tečejo znotraj njihovega pravnega reda (Ilešič, 1997, str. 1325). Sodišče je oblikovalo štiri pogoje, da se po določi prava Evropske unije lahko prizna neposredni učinek, navaja Hartley. Določba norme mora biti: 1) jasna, 2) nepogojna, 3) v obliki prepovedi in 4) ne sme obstajati rezervacija, ki bi uporabo določbe v pravnem redu države članice pogojevala s pozitivno zakonodajo države članice (Sancin, 2009, str. 87).

Proprius signum norm mednarodnega prava, ki jih lahko označimo kot neposredno izvršljive (angl. *self-executing*), so ob lastnem razumevanju uporabnika prava le-teh, njihova: jasnost, brezpogojnost, natančnost, decidiranost, popolnost, in z njimi se urejajo pravice in obveznosti fizičnih in pravnih oseb.

7 Neposredna uporaba splošno veljavnih načel mednarodnega prava

VS RS se je leta 1998 soočilo z revizijsko trditvijo, da Ustava ne dovoljuje neposredne uporabe mednarodnega običajnega prava, vendar je razsodilo, da temu stališču ni mogoče slediti. Res je zapisano v drugem stavku 8. člena Ustave, da se ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe uporabljajo neposredno, kar pomeni, da se lahko sodišča ob uporabi njihovih določb neposredno sklicujejo nanje kot na določila domačih zakonov, ne da bi bile prevzete v domačo zakonodajo. Ne pomeni pa tega, da sodnik ne sme uporabiti načel mednarodnega prava. Ko Ustava terja skladnost zakonov s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava (drugi odstavek 153. člena Ustave) in daje s tem tudi prednost načelom pred zakoni, je očitno, da se ob sojenju uporabljajo ta načela (VS, II Ips 55/98). Dodatno je to razvidno iz prvega odstavka 3. člena Zakona o sodiščih⁷, ki določa, da je sodnik pri opravljanju sodniške funkcije vezan tudi na splošna načela mednarodnega prava in na ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe.

Čeprav splošno veljavna načela mednarodnega prava veljajo v slovenskem pravnem redu per se, ni popolnoma jasno, kako naj se odzovejo upravni organi v situacijah, ko so pravice in obveznosti pravnih subjektov hkrati urejene z zakonom in uveljavljenim mednarodnim pravom, vendar so nasprotujoče.⁸

⁷ Zakon o sodiščih (Ur. list RS, št. 19/94 in nasl.), 3. člen: »Sodnik je pri opravljanju sodniške funkcije vezan na ustavo in zakon. V skladu z ustavo je vezan tudi na splošna načela mednarodnega prava in na ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe.«

⁸ Npr. Zakon o uravnoteženju javnih financ (Ur. list št. 40/2012) v 188. in 246. členu zapoveduje obvezno prenehanje veljavnosti pogodb o zaposlitvi javnim uslužbencem, kar pomembno odstopa od določb zavezujoče konvencije Mednarodne organizacije dela, št. 158, ki jo je ratificirala Jugoslavija (Ur.l. SFRJ - MP, št. 4/84, 18.5.1984) in na podlagi pravne kontinuitete zavezuje tudi Slovenijo (Akt o notifikaciji, Ur.l. RS - MP, št. 15/92, 13.11.1992). Navedeni določbi ZUJF-a tudi pomembno odstopata od zapovedane ureditve z Direktivo 2006/54 ES in z Direktivo Sveta 2000/78/ES, ki zavezujeta Slovenijo na podlagi 288. člena Lizbonske pogodbe,

Več o tem je že znanega, ampak se nanaša na sodnike sodišč in ne na upravne organe, pa vendarje materija lahko relevantna tudi pri iskanju odgovorov, ki se nanašajo na odločanje upravnih organov.

Če sodnik meni, da je zakon, ki bi ga moral uporabiti, neskladen s hierarhično nadrejenimi odločbami mednarodnih pogodb, mora postopek prekiniti in začeti postopek pred US, meni Testen (2003, str. 1488). Novak pa misli, da mora sodnik rednega sodišča ali kateri koli drug državni organ, vključno z upravnimi organi, ki pri reševanju neke zadeve naleti na nasprotujoči si določili mednarodne pogodbe in zakona, zadevo rešiti na podlagi pravil iz mednarodne pogodbe, pri tem pa ne odloči o (ne)veljavnosti določbe domačega zakona, temveč le o njeni (ne)uporabnosti v konkretni zadevi, v kateri je prevladala neposredna uporabna mednarodna norma (1997, str. 30). Podobno meni Zupančič, ki misli, da se 125. člen⁹ in 160. člen¹⁰ Ustave ne izključujeta, ker US o neskladju zakona s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava odloča abstraktno, medtem ko redna sodišča odločajo samo za konkretne primere (Zupančič, 2010, str. 8). Testen misli drugače, in sicer, da se določilo 8. člena Ustave ne more uporabljati kot argument, da je Ustava v razmerju do mednarodnih pogodb odstopila od sistema koncentrirane ustavnosodne kontrole ustavnosti zakonov (2003, str. 1488). To utemeljuje z razlagami odločb US št. U-I-154/93, U-I-77/93 in U-I-103/95. Testen še meni, da bi lahko na prvi pogled izhajalo, da je US nakazalo možnost, da zaradi načela neposredne uporabnosti mednarodna pogodba lahko spreminja posamezne zakonske določbe tako, da jih derogira, natančnejše branje pa po njegovi oceni lahko privede le do sklepa, da mednarodna pogodba s posameznimi svojimi neposredno izvršljivimi določbami lahko zakon dopolnjuje (Ibidem, str. 1492). Iz navedenih odločitev U-I-154/93, U-I-77/93 in U-I-103/95US je v grobem razbrati naslednje:

- sodnik ne odloči po neusklajenem zakonu, ampak po neposredno uporabni normi mednarodnega prava, ki je hkrati tudi neposredno izvršljiva (U-I-154/93);¹¹
- sodnik ne odloči po neusklajenem zakonu, kakor tudi ne odloči po sicer neposredno uporabnem pravilu mednarodnem pravu, ker ta mednarodna norma ni neposredno izvršljiva (U-I-77/93);¹²

ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti (UL C 306/01).

9 125. člen URS: »Sodniki so pri opravljanju sodniške funkcije neodvisni. Vezani so na ustavo in zakon.«

10 Prvi odstavek druge alineje 160. člena URS: »Ustavno sodišče odloča o skladnosti zakonov in drugih predpisov z ratificiranimi mednarodnimi pogodbami in s splošnimi načeli mednarodnega prava;«.

11 Odločitev US U-I-154/93 z dne 2/6-1994: »Na podlagi določbe 8. člena Ustave se v času neusklajenosti izpodbijanega Zakona s Protokolom določbe Protokola sicer uporabljajo neposredno, vendar razlogi pravne varnosti narekujejo, da Državni zbor ugotovljeno neskladnost odpravi ob prvi spremembi Zakona.«

12 Odločitev US, U-I-77/93 z dne 6.7.1995: »Take mednarodne pogodbe se na podlagi 8. člena Ustave uporabljajo neposredno, vendar razlogi pravne varnosti narekujejo, da se v zakonodaji operacionalizirajo obveznosti, ki jih je država s temi pogodbami prevzela.«

- sodnik uporabi obe normi, ki se dopolnjujeta, tako zakon kot norma mednarodnega prava (U-I-103/95).¹³

Iz predstavljenega v prejšnjem odstavku so razvidna mnenja, ki se nanašajo na ravnanja sodnikov sodišč, ne nanašajo pa se na ravnanja upravnih organov, razen mnenja Novaka, ki misli, da morajo upravni organi, ki pri reševanju neke zadeve naletijo na nasprotujoči si določili mednarodne pogodbe in zakona, zadevo rešiti na podlagi pravil iz mednarodne pogodbe (1997, str. 30).

Kako naj se torej odzovejo upravni organi v situacijah, ko so pravice in obveznosti pravnih subjektov hkrati urejene z zakonom in uveljavljenim mednarodnim pravom, vendar so nasprotujoče. V bistvu gre za vprašanje skladnosti določenega zakonske norme z določeno normo mednarodnega prava¹⁴ in vprašanje neposredne uporabe norm mednarodnega prava.

Pri odločanju v konkretnih primerih pa je v »določenih« primerih¹⁵ treba neposredno uporabljati Ustavo, in sicer ne samo njeno besedilo, ampak tudi razlago Ustave, kakor jo je v svojih dokončnih odločbah (ki so po tretjem odstavku 1. člena Zakona o Ustavnem sodišču obvezne) razvilo US (Stupica, 2013, str. 27). Obrazložitev odločitev US so zato za razumevnaje prava zelo pomembne in zavezujoče.

US je leta 2010 v svoji odločitvi zapisalo: »Upravni organi so /.../ v svojih postopkih dolžni varovati ustavni red ter človekove pravice in temeljne svoboščine, saj ta obveznost ni in ne more biti pridržana le sodiščem. Res je sicer, da so upravni organi skladno z načelom zakonitosti vezani na zakon in ne morejo odkloniti njegove uporabe v primeru dvoma v njegovo skladnost z Ustavo, prav tako pa tudi niso med postopkom upravičeni postaviti zahteve za presojo skladnosti zakona z Ustavo na Ustavno sodišče, saj je ta možnost dana le sodiščem (156. člen Ustave). Vendar pa iz vezanosti upravnih organov na Ustavo in na dolžnost spoštovanja ustavnih pravic posameznikov in pravnih oseb izhaja, da morajo upravni organi v primeru, če bi pri odločanju o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih strank morali uporabiti zakon, ki je po njihovem mnenju protiustaven, na to opozoriti nadrejeni organ, ta pa bi moral tako stališče preučiti in v primeru dvoma v ustavnost zakona predlagati ustrezno ukrepanje najvišjim organom izvršilne veje oblasti, ki so skladno z Ustavo in zakonom pristojni in odgovorni za to, da predlagajo spremembo

¹³ Odločitev US, U-I-103/95 z dne 24.10.1996: »Na podlagi 8. člena Ustave se ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe uporabljajo neposredno, kar pomeni, da je sodnik za mladoletnike dolžan upoštevati določbo točke c) 37. člena Konvencije neposredno, tudi če njene določbe niso prevzete v notranje pravo, to je v ZKP. Sodnik za mladoletnike lahko na podlagi izpodbijanih določb ZKP in citirane določbe Konvencije odredi, da se mladoletnik pripre skupaj s polnoletnim le izjemoma, in le pod pogojem, da je skupno prestajanje pripora izključno v mladoletnikovem interesu in v njegovo korist.«

¹⁴ URS v drugem odstavku 153. člena določa: »Zakoni morajo biti v skladu s splošno veljavnimi načeli mednarodnega prava in z veljavnimi mednarodnimi pogodbami, ki jih je ratificiral državni zbor, podzakonski predpisi in drugi splošni akti pa tudi z drugimi ratificiranimi mednarodnimi pogodbami.«

¹⁵ URS v 15. členu določa, da se človekove pravice in temeljne svoboščine uresničujejo neposredno na podlagi ustave.

protiustavnega predpisa ali pa da vložijo zahtevo za presojo zakona na Ustavno sodišče« (US U-I-39/10-6).

Iz navedene odločitve je mogoče z logičnim sklepanjem razumeti, da:

- so tudi upravni organi, poleg sodišč, dolžni varovati ustavni red ter človekove pravice in temeljne svoboščine;
- upravni organi ne morejo odkloniti uporabe zakona;
- upravni organi morajo zaradi vezanosti na Ustavo in na dolžnost spoštovanja ustavnih pravic posameznikov in pravnih oseb, le opozoriti nadrejene, na verjetno protiustavnost zakona;
- če nadrejeni upravni organ po proučitvi stališča podrejenega upravnega organa oceni, da je stališče glede protiustavnosti zakona utemeljeno, izdela predlog ustreznega ukrepanja najvišjim organom izvršilne veje oblasti.

Videti je, da je takšno razumevanje judikata preozko, saj ne zagotavlja učinkovitega varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

Vendar z natančnim branjem obravnavanega judikata lahko vsebino razumemo tudi tako, da se ta nanaša le na primere, ki konkretno ne zadevajo človekovih pravic in temeljnih svoboščin iz II. poglavja Ustave, ampak le na druge primere, ki sicer zadevajo ustavne pravice posameznikov in pravnih oseb.¹⁶ Tej tezi v prid je dejstvo, da je US v istem judikatu glede varovanja ustavnih pravic namreč zapisalo dve formulaciji. Prva se glasi:

- »dolžnost spoštovanja ustavnih pravic posameznikov in pravnih oseb«, druga formulacija pa se glasi:

- »dolžni varovati ustavni red ter človekove pravice in temeljne svoboščine«.

Pri tem se seveda logično postavi vprašanje, ali je napotilo¹⁷ upravnim organom v judikatu US glede dolžnosti spoštovanja ustavnih pravic posameznikov in pravnih oseb razumeti enako tudi v primerih, ko morajo upravni organi odločati v zadevah, ki zadevajo tudi človekove pravice in temeljne svoboščine iz II. poglavja Ustave? Ali vezanost upravnih organov na načelo zakonitosti res pomeni to, da ob obstoju zakona in norme mednarodnega prava, ki urejata določeno vprašanje pravic in obveznosti posameznika nasprotujoče, vseeno uporabi zakon in prezre veljavno neposredno uporabno in neposredno izvršljivo normo mednarodnega prava, ki je istočasno v hierarhiji pravnih aktov nad zakoni? Ali 15. člen Ustave zaradi načela zakonitosti ne zavezuje

¹⁶ Iz judikata US U-I-39/10-6 je razbrati, da pobudnik za začetek postopka ocene ustavnosti ne zatrjuje neskladnost izpodbijanega akta z določbami ustave med 14. in 65. členom, ki opredeljujejo človekove pravice in temeljne svoboščine.

¹⁷ Upravni organi so skladno z načelom zakonitosti vezani na zakon in ne morejo odkloniti njegove uporabe v primeru dvoma v njegovo skladnost z Ustavo. Upravni organi morajo opozoriti nadrejeni organ, ta pa bi moral tako stališče preučiti in v primeru dvoma v ustavnost zakona predlagati ustrezno ukrepanje najvišjim organom izvršilne veje oblasti, ki so skladno z ustavo in zakonom pristojni in odgovorni za to, da predlagajo spremembo protiustavnega predpisa ali pa da vložijo zahtevo za presojo zakona na Ustavno sodišče.

tudi upravnih organov k neposrednemu uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin?

Izražena poenostavljena vprašanja nakazujejo na njihovo zanikanje. Katere argumente pa se lahko navede v prid zanikanju postavljenih vprašanj?

Ne gre prezreti, da se je US v obravnavanem judikatu nedvomno izreklo, da so upravni organi človekove pravice in temeljne svoboščine dolžni varovati. Logično je, da to lahko storijo le tako, da jih sami ne kršijo. Ta teza se lahko podkrepi z odločitvijo US iz leta 1996, ko je sicer za sodnike zapisalo, da so le ti dolžni upoštevati človekove pravice in temeljne svoboščine neposredno na podlagi 15. člena Ustave (US Up-155/95). Ker varovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin po odločitvi US U-I-39/10-6 ni pridržana le sodiščem, ampak tudi upravnim organom, je s sklepanjem z argumentacijo *ad simili ad simile* logično, da potem odločitev US Up-155/95, ki govori o neposredni uporabi Ustave po 15. členu, zavezuje tudi upravne organe, kljub načelu zakonitosti.

Temu jih nenazadnje napotuje določba 120. člena ustave, ki določa, da upravni organi opravljajo svoje delo v okviru in podlagi Ustave in zakonov. Torej tudi na podlagi 15. člena Ustave! Tudi ni v nerešljivem nasprotju z določilom 153. člena Ustave, ki določa, da morajo izdani posamični akti upravnih organov temeljiti na zakonu ali zakonitem predpisu. Med zakonite predpise je namreč lahko šteti tudi mednarodne pogodbe (Šturm, 2002, str. 1009). Ker pa med viri mednarodnega prava ni hierahije, se lahko logično v širšem smislu med zakonite predpise uvrsti tudi določene neposredno izvršljive norme običajnega mednarodnega prava, ki imajo v materialnem pomenu potrebne značilnosti predpisa. Za primer vzemimo deklaracijo človekovih pravic, ki v Sloveniji ne velja kot mednarodna pogodba, ampak veljajo v njej določene norme, kot del običajnega mednarodnega prava, ki so po 8. členu Ustave del pravnega reda *per se*.

Navedeni argumenti dajejo podlago za utemeljeno zagovarjanje stališča, da morajo upravni organi v primeru, ko so pravice in obveznosti pravnih subjektov, katere se uvrščajo v II. poglavje Ustave, hkrati nasprotujoče urejene z zakonom in uveljavljeno normo običajnega mednarodnega prava, pri odločanju uporabiti slednjo, in sicer neposredno na podlagi 15. člena Ustave.

8 Sklepne ugotovitve

Pri opredelitvi problema obravnavane tematike je bilo v začetnem delu članka zastavljeno raziskovalno vprašanje, ki zadeva zmožnost prepoznave oz. ugotovitve obstoja splošno veljavnih načel mednarodnega prava in njihovo neposredno uporabo v odločbah upravnih organov.

Splošna veljavna načela mednarodnega prava se v pravnem redu RS po ustaljeni judikaturi US RS uporabljajo neposredno, čeprav to ni izrecno zapisano v Ustavi. Ker gre praviloma za nezapisano materijo veljavnega

mednarodnega prava, obstaja problem prepoznave teh norm, ki veljajo v pravnem redu RS *per se*. Uporabnik prava jih mora prej poiskati v primernih sodbah mednarodnih tribunalov. Pri tem obstaja dodatna ovira. V Sloveniji ni poskrbljeno za prevode v slovenski jezik relevantnih odločitev mednarodnih sodnih in arbitražnih tribunalov, z izjemo sodb Sodišča Evropske unije, niti ni poskrbljeno, da bi bile tovrstne odločitve zbrane na enem mestu. V pomoč je lahko judikatura US, v katerih je do tedaj US že zavrnilo ali prepoznalo nepisane norme mednarodnega običajnega prava in jih komentiralo. Vendar tovrstnih odločitev ni veliko. Pomagamo si lahko tudi s strokovno literaturo iz področja običajnega mednarodnega prava, v kateri priznani mednarodnopravni strokovnjaki obravnavajo konkretne tovrstne zadeve in se pri tem sklicujejo na konkretne judikate mednarodnih tribunalov. Očitno je, da problem prepoznavanja splošno veljavnih načel mednarodnega prava obstaja in ni zadovoljivo sistemsko rešen, ampak je to prepuščeno znanju in iznajdljivosti posameznih uporabnikov prava.

Čeprav splošno veljavna načela mednarodnega prava veljajo v slovenskem pravnem redu *per se*, ni popolnoma jasno, kako naj se odzovejo upravni organi v situacijah, ko so pravice in obveznosti pravnih subjektov hkrati urejene z zakonom in uveljavljeno normo običajnega mednarodnega prava, vendar so nasprotujoče. Z natančnim branjem vsebine judikata US U-I-39/10-6 lahko razumemo dve situaciji. Prva je, da morajo upravni organi, ko sporni zakon ureja ustavne pravice posameznikov ali pravnih oseb, na spornost predpisa opozoriti nadrejeni organ, ta pa mora v primeru potrjenega dvoma predlagati ustrezno ukrepanje najvišjim organom izvršilne veje oblasti, ki so skladno z Ustavo in zakonom pristojni in odgovorni za to, da predlagajo spremembo protiuslavnega predpisa ali pa da vložijo zahtevo za presojo zakona na ustavno sodišče. Druga situacija pa je, ko sporni zakon ureja človekove pravice in temeljne svoboščine iz II. poglavja Ustave. V takih primerih obstajajo argumenti, da upravni organ kljub načelu zakonitosti, uporabi na podlagi 15. člena Ustave neposredno izvršljivo normo običajnega mednarodnega prava.

Dr. Anton Olaj je doktor znanosti na področju prava. V svojih raziskavah se predvsem ukvarja s proučevanjem splošno veljavnih načel mednarodnega prava in njihove uporabe v notranjem pravu.

Viri in literatura

Članki v revijah

- Ilešič, M. (1997). Pridružitveni sporazum in njegovi učinki v notranjem pravnem redu. *Podjetje in delo*, 1997(8), 1323–1351.
- Koman Perenič, L. (1996). Uporaba mednarodnega prava v notranjem pravu RS. *PP*, 15, str. 9.
- Pogačnik, M. (1999a). Vloga in učinki jus cogens v pravu mednarodnih pogodb. *Zbornik znanstvenih razprav PF*, LIX, str. 321–348.
- Pogačnik, M. (1999b). Mednarodne pogodbe kot vir notranjega prava države. *V. dnevi javnega prava*, 469–484.
- Škrk, M. (1985). Pojem virov v mednarodnem pravu. *Zbornik znanstvenih razprav PF*, 45, 147–161.
- Škrk, M. (2005). Usmeritve US RS glede uporabe prava EU v nacionalnem pravu. *PP*, 24(49/50), 6–8.
- Škrk, M. (2007). Odnos med mednarodnim pravom in notranjim pravom v praksi Ustavnega sodišča. *Pravnik*, 62(6/8), 275–311.
- Škrk, M. (2012). Skladnost zakonov s splošnimi načeli mednarodnega prava. *Podjetje in delo*, 1103–1113.
- Ude, L. (1996). Ustavne podlage za pravno odločanje. *Podjetje in delo*, (5/6), 1124–1132.
- Vukas, B. (1992). Načela prava kao izvor prava evropskih zajednica. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 42, 256–267.
- Weingerl, A. (2002). Uveljavitev mednarodnega prava v državnem pravu. *Pravnik*, 57(6/8), 347–361.

Knjige

- Grad, F., Kaučič, I., Pogačnik, M., Tičar, B., & Nerad, S. (2002). *Constitutional System of the Republic of Slovenia*. Ljubljana: SECL–Zavod.
- Hartley, T. (1998). *Osnovi prava Evropske zajednice*. Beograd: COLPI – Institut za ustavno i pravnu politiku, Beogradski centar za ljudska prava.
- Iwasawa, Y. (1998). *International Law Human Rights and Japanese Law, The Impact of International Law on Japanese Law*. New York: Oxford University Press.
- Pavčnik, M. (1991). *Argumentacija v pravu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Sancin, V. (2009). *Mednarodno pravo v hierarhiji pravnih virov EU in njenih članic*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Stupica, Ž. (2013). *Carina in davek v mednarodni trgovini*. Ljubljana: Odvetnik Marko Stupica, odvetniška pisarna.
- Türk, D. (2007). *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.
- Villiger, M. (1997). *Customary international law and treaties: a manual on the theory and practice of the interrelation of sources*. Hague; London; Boston: Kluwer Law International.
- Zemanek, K., & Hartley, T. (1998). *The legal foundations of the international system: general course on public international law*. Hague; Boston; London: M. Nijhoff.

Knjigi z urednikom

- Jennings, R., & Watts, A. (ur.) (2007). *Oppenheim's international law*. London; New York: Longman.

- Šturm, L. (ur.) (2002). *Komentar Ustave Republike Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije.

Prispevka na konferenci

- Novak, J. (1997). Sodna praksa Vrhovnega sodišča Republike Slovenije glede odnosa med mednarodnim in notranjim pravom. *III. strokovno srečanje pravnikov s področja javnega prava*. Portorož 3.–5. december 1997. Ljubljana: Inštitut za javno upravo.
- Testen, F. (2003). Tretji odstavek 3.a člena: res (pre)velika razpoka v ustavi? *Dnevi slovenskih pravnikov 2003*. Podjetje in delo, (6/7), 1484–1493.

Internetni viri

- Conforti, B., & Francioni, F. (1997). *Enforcing International Human Rights in Domestic Courts*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers. Pridobljeno 15. 5. 2013, s <http://www.google.com/search?hl=sl&tbo=1&tbs>
- Hofmann, C. (2008). *Learning in Modern International Society, On the Cognitive Problem Solving Abilities of Political Actors*. Wiesbaden: GWV Fachverlage GmbH. Pridobljeno 15. 5. 2013, s <http://books.google.com/books?id=0p4idNsGmdcC&printsec>
- International Law Association. (2000). *Statement of principles applicable to the formation of general customary international law*. London: ILA. <http://www.ila-hq.org/download.cfm/docid/A709CDEB-92D6-4CFA-A61C4CA30217F376> (stanje: 21. 1. 2010)
- Judgment of the Court of 5 February 1963. Case 26/62. Pridobljeno 15. 5. 2013, s http://www.ena.lu/judgment_court_van_gend_loos_case_26_62_february_1963-030002675.html
- Kreća, M. (2006). *Odnos unutrašnjega i međunarodnog prava*. Pridobljeno 15. 5. 2013, s <https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fwww.ius.bg.ac.rs%2FNaucni%2FRazvoj%2520pravnog%2520sistema%25202006%2F01%2520-%2520Projekat%25202006-3.pdf>.
- Leary, V. (1982). *International Labour and National Law*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers. Pridobljeno 15. 5. 2013, s http://books.google.com/books?id=nyoj_u4YbYcC&pg
- Müllerson, R. (2000). *Ordering Anarchy, International Law in International Society*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers. Pridobljeno 15. 5. 2013, s <http://books.google.com/books?id=sijcdqEpoXEC&printsec>
- Randelzhofer, A., & Tomuschat, C. (Eds.) (1999). *State Responsibility and the Individual, Reparation in Instances of Grave Violations of Human Rights*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers. Pridobljeno 15. 5. 2013, s <http://books.google.com/books?id=FxOODVZ7TsEC&printsec>
- Sik, K. S., et al. (1994). *Asian Yearbook of International Law, Volume 4* (1994). London: Kluwer Law International. Pridobljeno 15. 5. 2013, s <http://books.google.si/books?id=1rukxE8XGMgC&pg>
- Simma, B. (1995). The Contribution of Alfred Verdross to the Theory of International Law. *HeinOnline*, 6 Eur. J. Int'l L. 33, 1–54. Pridobljeno 15. 5. 2013, s <http://207.57.19.226/journal/Vol6/No1/art3.pdf>
- Thirlway, H. (1972). *International Customary Law And Codification*. Sijthoff International Publishing Compagny. Pridobljeno 9. 8. 2012, s <http://books.google.com/books?id=9VJj-PDFApkC&printsec>
- Tunkin, G. I., & Rüdiger, W. (Ed.) (1988). *Proceedings of the German-Soviet Colloquy on International Law at the Institut fur Internationales Recht an der Universitat Kiel*. Berlin: Duncker and Humblod. Pridobljeno 15. 5. 2013, s <http://books.google.com/books?id=55YK6WOJ-rsC&pg>

- Verhellen, E. (Ed.) (1996). *Monitoring Children's Rights*. Hague: Martinus Nijhofer Publishers. Pridobljeno 15. 5. 2013, s <http://books.google.com/books?id=bH33Fgq14AMC&printsec>
- Zupančič, M. B. (n.d.). *Quis custodiet ipsos custodes, Sestav ustavnih zavor in ravnovesij*. Pridobljeno 21. 6. 2013, s http://media.wix.com/ugd//a060a3_803bc166774444de62c20f5d8026edd0.pdf

Viri

- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-90/91 z dne 7. 5. 1992
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-154/93 z dne 2. 6. 1994
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-77/93 z dne 6. 7. 1995
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-155/95 z dne 4. 6. 1996
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-103/95 z dne 24. 10. 1996
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-52/1996 z dne 19. 12. 1996
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-128/98 z dne 23. 9. 1998
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-245/00 z dne 18.10.2001
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-97/02 z dne 12. 3. 2004
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-530/04 z dne 10. 12. 2004
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-490/03 z dne 22. 3. 2005
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-227/04 z dne 20. 5. 2005
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-114/05 z dne 3.6.2005
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-810/05 z dne 14. 4. 2006
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-808/05 z dne 14. 4. 2006
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-182/05 z dne 15. 12. 2006
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-266/049 z dne 9. 11. 2006
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije Up-2226/06 z dne 27. 3. 2007
- Odločitev Ustavnega sodišča Republike Slovenije U-I-39/10-6 z dne 11. 3. 2010
- Odločba Vrhovnega sodišča Republike Slovenije II Ips 55/98 z dne 9. 10. 1998
- Odločba Vrhovnega sodišča Republike Slovenije VIII 145/2003 z dne 20. 4. 2004
- Odločba Vrhovnega sodišča Republike Slovenije X Ips 1397/2006 z dne 21. 11. 2007
- Odločba Vrhovnega sodišča Republike Slovenije X Ips 1309/2006 z dne 28. 11. 2007
- Odločba Vrhovnega sodišča Republike Slovenije X Ips 1287/2006 z dne 12. 7. 2007
- Odločba Vrhovnega sodišča Republike Slovenije II Ips 449/2007 z dne 10. 1. 2008
- Ustava Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 33/91 z dne 28. 12. 1991

Disertacija

- Platiše, M. (2005). *Suverenost držav članic Evropskih skupnosti in njihova odgovornost po 228. členu Pogodbe o Evropski skupnosti* (doktorska disertacija). Ljubljana: Pravna fakulteta.